

บทวิจารณ์หนังสือ: แน่ใจหรือว่าช่วยโลก ?

Book Review: The Conundrum

อิทธิศักดิ์ จิราภรณ์วารี*

Ittisak Jirapornvaree*

คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

Graduate School of Social and Environmental Development,

National Institute of Development Administration

Email : Ittisak.Jira@stu.ac.th

Received 10 November 2022

Revised 20 November 2022

Accepted 27 December 2022

บทคัดย่อ

ประเด็นปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นสะท้อนให้เห็นถึงร่องรอยของความผิดพลาดในการพัฒนาที่เน้นให้ความสำคัญกับมิติทางด้านเศรษฐกิจ หลงลืมมิติทางด้านสังคม และสิ่งแวดล้อม ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี ตลอดจนการคิดค้นนวัตกรรมมาเพื่อแก้ไขปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อม นับว่าเป็นแนวคิดเริ่มต้นที่ดี อย่างไรก็ตามความต้องการและความพึงพอใจของมนุษย์ที่เพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ นั้น กลับเป็นกระบวนการเร่งการผลิตสินค้าและบริการที่มีความจำเป็นต้องตอบสนองต่อความต้องการของมนุษย์ ส่วนหนึ่งของเนื้อหา รายงานว่า “ถ่านหินเป็นเชื้อเพลิงฟอสซิลที่แย่ที่สุด” เพราะการเผาไหม้ปล่อยทั้งคาร์บอนไดออกไซด์ (CO2) ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ (SO2) ไนโตรเจนออกไซด์ (NO2) และสารอื่น ๆ แต่น้ำมันกลับเลวร้ายยิ่งกว่า เพราะน้ำมันเป็นแหล่งเชื้อเพลิงสำคัญที่ใช้ในการคมนาคมขนส่งของโลก เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่รุนแรงมากขึ้นกว่าเดิม หนังสือ “The Conundrum แน่ใจหรือว่าช่วยโลก?” หนึ่งในงานเขียนที่สะท้อนให้เห็นถึงมุมมองอีกด้านหนึ่งที่อาจจะถูกหลงลืม เพื่อให้เกิดการทบทวน และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืน

คำสำคัญ: การจัดการสิ่งแวดล้อม ความยั่งยืน ประเด็นปัญหาสิ่งแวดล้อม

Abstract

Environmental problems result from development's inability to prioritize the economic aspects but forgetting about the social and environmental aspects. Science, Technology, and Innovation have contributed to resolving environmental issues. There is an initiative fantastic approach. However, the ever-increasing demands and satisfaction of humans are speeding up the creation of commodities and services required to meet their needs. The content reported, "Coal is the worst fossil fuel." Because combustion emits Carbon Dioxide, Sulfur Dioxide, Nitrogen Oxides, and other substances, oil is considerably worse. Because oil is a primary fuel source in global transportation, it is a significant aspect that makes environmental concerns more severe than ever. The book "The Conundrum" is one of the literature that reflects another, perhaps forgotten, point of view. in order to assess and implement a sustained increase in production and consumer behavior.

Keywords: Environmental Management, Environmental Aspects, Sustainability

1. บทนำ

หากลองจินตนาการดูว่า โลกบรรลุด้านเทคโนโลยีพลังงานและภูมิอากาศในวันพรุ่งนี้ และทำอะไรก็ตามที่จำเป็นอย่างรวดเร็วเพื่อลดการบริโภคเชื้อเพลิงฟอสซิลและรักษาระดับก๊าซเรือนกระจกในชั้นบรรยากาศไว้ที่ระดับปัจจุบัน จินตนาการต่อไปว่า มาตรการเหล่านั้นมีผลโดยทันทีและอุณหภูมิเฉลี่ยของโลกคงที่ ธารน้ำแข็งหยุดละลาย และระดับน้ำทะเลอยู่ในระดับเดิม การกระทำเช่นนั้นทั่วโลกจะประสบความสำเร็จได้จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับการลดบริโภคอย่างมหาศาลแบบถาวร แต่ลองจินตนาการอีกเช่นกันว่า การเสียสละเหล่านั้นต้องทำอย่างเต็มใจและแจกจ่ายอย่างเท่าเทียม เพื่อที่ว่าภาระใหญ่ที่สุดจะไม่ตกไปอยู่กับผู้ที่ยากจนที่สุด แต่ตกอยู่กับผู้ที่ในทางประวัติศาสตร์แล้วได้รับประโยชน์มากที่สุดจากความฟุ่มเฟือยของมนุษย์ ลองจินตนาการต่อไปว่าจะเกิดอะไรขึ้น ผู้อยู่อาศัยในโลกนี้ที่มี 9,000 ล้านคนมีแนวโน้มจะเป็นอย่างไรหากไม่มีสัญญาณความเครียดด้านภูมิอากาศที่กำลังเลวร้ายลงในการจะอดทนอย่างถาวร ทศวรรษแล้วทศวรรษเล่าที่จะเสียสละอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจำเป็นต้องรักษาสถานะเดิมแต่เป็นสถานะเดิมแบบใหม่ นั่นก็คือหยุดการเติบโตเอาไว้ ละทิ้งการบริโภค ลดการเคลื่อนที่ ควบคุมประชากร ความเต็มใจที่จะละทิ้งแหล่งสำรองเชื้อเพลิงฟอสซิลที่เราทราบว่ามียุ่มหาศาล การผูกพันตนในการรับเอา

มาตรการต่างๆ ที่จะสร้างความแตกต่างขนานใหญ่อย่างถาวรในระดับโลกอย่างแท้จริง เราใส่ใจอย่างจริงจังหรือเปล่า? นั่นคือปัญหาที่ยากจะแก้

“นิวยอร์กซิตี้” เมืองที่แออัดหนาแน่นอาจได้ชื่อว่าการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมากกว่าเมืองพอร์ตแลนด์ของรัฐโอเรกอนที่อยู่ในเขตชนบท การใช้เครื่องใช้ไฟฟ้าประหยัดพลังงาน หรือรถยนต์ไฮบริดหรือรถยนต์ แท้จริงแล้วอาจเป็นตัวช่วยให้เราทำลายสิ่งแวดล้อมในทางอ้อม หนังสือ “The Conundrum แนใจหรือว่าช่วยโลก?” ตีแผ่ความจริงที่คาดไม่ถึงถึงถึงแนวทางการอนุรักษ์ที่คนครึ่งคอนโลกกำลังดำเนินการอยู่นั้นว่าแท้จริงแล้วเป็นการหลอกตนเอง และมากกว่านั้นคือการกระตุ้นให้เกิดแรงจูงใจในการบริโภคเพิ่มมากขึ้นพลังงานจากธรรมชาติมากขึ้นไปอีก การอนุรักษ์หรือแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมแท้จริงแล้วไม่ใช่เรื่องที่ยาก ไม่ต้องอาศัยเทคโนโลยี นวัตกรรมที่ทันสมัยและราคาแพง เพียงแค่หลักการง่ายคือ การลดการบริโภคพลังงานลง หลักการประสิทธิภาพ ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่ได้ถูกพัฒนาขึ้นมา แท้จริงแล้วเป็นการไปกระตุ้นการบริโภคพลังงานมากกว่าการบริโภคพลังงานที่ลดน้อยลงซึ่งเป็นประเด็นหลักของงาน เนื้อหาภายในนั้นมีการชี้ประเด็นด้านสิ่งแวดล้อมที่เป็นปัจจุบัน และมีแนวคิดที่แตกต่างไปจากหนังสืออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเล่มอื่น ๆ การได้อ่านหนังสือเล่มนี้นับว่ามีความสมเหตุสมผลและจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะหนังสือเล่มนี้อาจจะทำให้ย้อนกลับมาถามตนเองว่า ที่เรดำเนินการอยู่นั้นมันสามารถช่วยแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นได้จริงหรือ แล้วหนทางที่เราจะช่วยโลกของเรานั้นนำไปสู่สมดุลยั่งยืนคืออะไร

2. เนื้อหาโดยสรุป

หนังสือ “The Conundrum แนใจหรือว่าช่วยโลก?” มีเนื้อหาประกอบไปด้วยทั้งหมด 34 บท โดยสามารถสรุปได้ดังนี้

ปัญหาที่ยากจะแก้ เป็นประเด็นปัญหาท้าทายที่เกิดขึ้นจากการบริโภค อาทิ การใช้เชื้อเพลิง การปล่อยคาร์บอนไดออกไซด์ การทิ้งขยะ การใช้น้ำ เป็นต้น ต่างปฏิเสธไม่ได้เลยว่าจะดำเนินการลดผลกระทบที่มีต่อเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม บนพื้นฐานที่ว่าเราต้องมีสิ่งต่าง ๆ ที่เพิ่มมากขึ้น ดังนั้นโลกของเรากำลังเผชิญหน้ากับปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมที่เพิ่มมากขึ้น อย่างไรก็ตามแนวทางที่ใช้ในการแก้ปัญหาคือ “ความยั่งยืน” ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีก่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น บางครั้งการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ลดลงกลับกระตุ้นให้มีการบริโภคที่เพิ่มขึ้นแบบที่เราไม่รู้ตัว เมื่อโลกของเราเผชิญหน้ากับภาวะเศรษฐกิจถดถอย จะมีนโยบาย แนวทาง กลยุทธ์เพื่อกระตุ้นให้เศรษฐกิจฟื้นตัว ดังนั้นประเด็นปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมจึงเป็นประเด็นปัญหาที่ยากจะได้รับการแก้ไข **เชื้อเพลิงฟอสซิลในฐานะบัตรเครดิต** ถึงแม้ว่าเราจะเป็นหนี้ย่ำแย่มหาศาลต่อการเผาไหม้ แต่ขนาดความต้องการนั้นง่ายที่จะลดให้เหลือน้อยที่สุด

แนวคิดยอดนิยมในหมู่นักเศรษฐศาสตร์และนักสิ่งแวดล้อมคือการ “ไม่ผูกติดกัน” หรือ “Decoupling” และ “การลดคาร์บอน” ซึ่งบ่งบอกว่าเราเชื่อเพลิงที่เราเผาในวันนี้มีปริมาณคาร์บอนต่ำกว่าในอดีต และเป็นเพราะเราเผาอย่างสะอาดและสร้างผลผลิตมากกว่า แต่เรากลับลืมไปว่ามันจะก่อให้เกิดต้นทุนแก่สิ่งแวดล้อมที่เพิ่มขึ้นตามไปด้วย นักเศรษฐศาสตร์และนักสิ่งแวดล้อมต่างพูดถึง “การลดความเข้มข้น” จากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในระบบเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตามการลดต้นทุนนั้นทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติน้อยลงจริง หรือเป็นเพียงแค่กระตุ้นให้เกิดการบริโภคอย่างฟุ่มเฟือยมากขึ้น อาทิ การเปลี่ยนโทรศัพท์รุ่นใหม่ที่ตอบสนองต่อความพึงพอใจกับของใหม่เพิ่มมากขึ้น เป็นต้น บางครั้งนวัตกรรมก็มีปัญหาบ่อยครั้งนักวิทยาศาสตร์เองเป็นต้นเหตุในการสร้างปัญหาให้กับชั้นโอโซน เป็นผู้ค้นหาวิธีที่จะใช้ประโยชน์ในขณะเดียวกันเป็นผู้ที่กำจัดการดังกล่าวออกไปจากอุตสาหกรรม และคิดสารใหม่ขึ้นมาทดแทน แต่ท้ายที่สุดแล้วไม่มีหลักประกันว่าอะไรก็ตามที่เรานำมาทดแทนจะไม่สร้างปัญหาที่เราไม่คาดคิด ชุมชนเขียวที่สุด (Greenest Community) ในสหรัฐอเมริกา ไม่ใช่เมืองพอร์ตแลนด์ รัฐโอเรกอน หรือโบเลเดอร์ รัฐโคโลราโด แต่กลับเป็นนิวยอร์กซิตี (เมืองใหญ่ที่สุดของรัฐนิวยอร์ก) แนวคิดนี้อาจจะทำให้เราคาดไม่ถึง แต่กลับมีหลักฐานมายืนยันถึงข้อเท็จจริงดังกล่าวว่า ชาวนิวยอร์กแต่ละคนใช้พลังงานน้อยกว่าคนอเมริกันในพื้นที่อื่น ๆ ไม่ว่าจะในรูปแบบและพวกเขาสร้างรอยเท้าคาร์บอนน้อยที่สุด (น้อยกว่า 30 เปอร์เซ็นต์) พวกเขายังใช้บริการขนส่งสาธารณะมากอย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนั้นชาวนิวยอร์กยังเป็นประชากรกลุ่มสุดท้ายที่ยังคงใช้การคมนาคมในรูปแบบพื้นฐานนั้นคือการเดิน เหตุผลที่ทำให้นิวยอร์กเป็นผู้นำในทุกด้าน เป็นเพราะว่าขนาดเล็กสุดขีดของพื้นที่ประชากรต่อคน พบว่านิวยอร์กเป็นเมืองที่มีประชากรหนาแน่นที่สุดของสหรัฐ ในพื้นที่ 1 ตารางไมล์มีประชากรอาศัยอยู่มากกว่า 27,000 คน ซึ่งการบีบอัดให้คนมาอาศัยอยู่ด้วยกันอย่างแออัดอาจไม่ทำให้เมืองดูเป็นสีเขียว แต่แท้จริงนั้นมันช่วยลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมได้อย่างแท้จริง เนื่องจากอัตราการเป็นเจ้าของรถยนต์ส่วนตัวในนิวยอร์กลดลงมาก ทำให้มีระบบขนส่งสาธารณะที่มีประสิทธิภาพ จำกัดการใช้พลังงานทุกหมวดหมู่ และบังคับให้ผู้คนอาศัยอยู่ในอพาร์ทเมนต์ ซึ่งเป็นหนึ่งรูปแบบที่พักอาศัยที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดในโลก การอาศัยกันอย่างแออัดยังกำจัดการเป็นเจ้าของในอีกหลายสิ่งที่เป็นสินค้าฟุ่มเฟือย ส่งผลทำให้พวกเขาบริโภคสิ่งต่าง ๆ น้อยตามไปด้วย ขยะที่เกิดขึ้นก็น้อยลงตามไปด้วยอย่างมีนัยสำคัญ หากเทียบกันระหว่างการอยู่อาศัยกันอย่างกระจายตัว กับแบบแออัดแล้วนั้นในรูปแบบแรกอาจจะดูเหมือนว่าจะมีสีเขียวกว่า เพราะมีพื้นที่สีเขียวในเมืองเยอะ กว่าพื้นที่แออัดที่มีแต่ผู้คน แต่เมื่อเทียบกันระหว่างพลังงานที่จะต้องเสียไปกับการคมนาคมจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่งนั้น การอยู่อาศัยในเขตเมืองที่มีระบบคมนาคมสาธารณะนั้นบริโภคพลังงานที่น้อยกว่าอย่างมีนัยสำคัญเลยทีเดียว เราลองจินตนาการดูว่า หากเราอพยพผู้คนในเมืองนิวยอร์กที่อาศัยกันอย่างหนาแน่นออกไปในเขตชนบท มันจะเพิ่มปริมาณการใช้พลังงานอีกเท่าใด

เรียนรู้จากแมนฮัตตัน จุดประสงค์ของการโต้แย้งเกี่ยวกับความหนาแน่นของประชากรนั้น บางครั้งความหนาแน่นของประชากรส่งผลกระทบต่อด้านลบ อาทิ โรคติดต่อ สงคราม เป็นต้น แต่ถ้าหากเราลองคำนวณรอยเท้าคาร์บอนจากเมื่อก่อนเราอาศัยอยู่เขตเมืองที่มีระบบสาธารณูปโภคที่มีประสิทธิภาพ ไปอยู่ในอีกที่หนึ่งที่เราต้องพึ่งพาตนเอง รอยเท้าคาร์บอนต่อคนจะเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ การอาศัยอยู่ในเขตที่มีพื้นที่เล็ก ๆ นั้น นั้นหมายถึงการครอบครองพื้นที่อยู่อาศัยน้อยลงอย่างที่เราเมืองต้องทำด้วยความจำเป็น ส่งผลถึงการบริโภคทรัพยากรที่ลดน้อยลงได้เป็นอย่างดี แต่ขณะเดียวกันนั้นเองได้มีข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นมาพร้อมกันจากการศึกษาของเจฟฟรีย์ ชูแพน และบอริส พุซคาเรฟ ถึงระดับความหนาแน่นสูงสุดของประชากรที่ทำให้ระบบขนส่งมีประสิทธิภาพอยู่ที่ประมาณ 7 คริวเรือนต่อเอเคอร์ ซึ่งมากกว่าที่มหานครนิวยอร์กในปัจจุบัน ซึ่งถ้าหากเป็นตามการศึกษานั้นจะส่งผลทำให้เกิดประโยชน์แท้จริงด้านสิ่งแวดล้อมที่ได้จากระบบคมนาคม บางครั้งการลงทุนในการสร้างระบบคมนาคมโดยใช้งบประมาณก้อนโต แต่จำนวนผู้โดยสารที่มาใช้บริการมีน้อย ส่งผลให้ขาดทุนมหาศาล จากที่เราจะพยายามลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม แต่กลับเพิ่มผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างไม่รู้ตัว ดังนั้นความหนาแน่นของประชากรเป็นกุญแจสำคัญ การพักอาศัยที่ใกล้กับสถานประกอบการ ห้างสรรพสินค้า และสิ่งอำนวยความสะดวก เท่ากับเราอยู่ในพื้นที่เล็กและขับรถน้อยลงอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ความหนาแน่นได้กลายมาเป็นกลยุทธ์ด้านสิ่งแวดล้อม กล่าวคือการใช้พลังงานน้อยกว่าไม่ใช่เพราะพวกเขามีสำนึก “เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมมากกว่า” แต่เป็นเพราะแนวทางที่พวกเขาดำรงชีวิตทำให้ยากต่อการใช้พลังงานมากขึ้น นั้นหมายความว่าพฤติกรรมการใช้พลังงานต่ำของพวกเขาส่วนใหญ่แล้วเกิดขึ้นโดยที่ไม่รู้ตัว ซึ่งนับเป็นสิ่งที่ดีเพราะพฤติกรรมที่นำไปโดยไม่รู้ตัวนั้นไม่ได้เกิดจากการบังคับ

ทำไมน้ำมันเลวร้ายกว่าถ่านหิน คำกล่าวที่ว่า “ถ่านหินเป็นเชื้อเพลิงฟอสซิลที่แย่ที่สุด” เพราะการเผาไหม้ปล่อยทั้งคาร์บอนไดออกไซด์ ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ ไนโตรเจนออกไซด์ และสารอื่น ๆ แต่ว่าน้ำมันกลับเลวร้ายยิ่งกว่า เพราะน้ำมันเป็นแหล่งเชื้อเพลิงสำคัญที่ใช้ในการคมนาคมขนส่งของโลก เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่รุนแรงมากขึ้นกว่าเดิม รถยนต์เป็นตัวขยายการบริโภคเชื้อเพลิง ซึ่งในปัจจุบันพบว่าได้มีการผลิตสินค้าและบริการที่เอื้อให้เกิดการบริโภคมากขึ้นไม่ว่าจะเป็น แอปพลิเคชันบนสมาร์ทโฟน ถนน เป็นต้น หากมองในมุมมองของนักสิ่งแวดล้อมแล้วนั้น สิ่งดังกล่าวไม่ได้ช่วยทำให้การเดินทางนั้นประหยัด และลดผลกระทบที่จะเกิดขึ้น แต่กลับเป็นสิ่งที่ทำให้ดูเหมือนว่าการเดินทางนั้นไม่ใช่เรื่องยากอีกต่อไป ซึ่งเป็นการกระตุ้นทำให้ผู้คนเดินทางมากยิ่งขึ้นกว่าเดิม แต่มีสิ่งหนึ่งที่ยังมีอิทธิพลในการเดินทางคือ ราคาของน้ำมันเมื่อปรับตัวสูงขึ้น จะส่งผลกระทบต่อการบริโภคที่ลดน้อยลงอย่างมีนัยสำคัญ แต่เมื่อเกิดภาวะดังกล่าวเกิดขึ้นนั้น ก็จะมีแนวทางอื่นตามมาเพื่อกระตุ้นให้เราบริโภคเพิ่มขึ้นไม่ว่าจะเป็น ด้านผู้ผลิตรถยนต์ที่ต้องพัฒนาเครื่องยนต์ให้มีประสิทธิภาพมากกว่าเดิม หายที่สุดผู้บริโภคก็กลับมาบริโภคเช่นเดิม และมีแนวโน้มที่จะบริโภคเพิ่มขึ้นมากกว่าเดิมเสียอีก นอกจากนี้

การจราจรติดขัดไม่ใช่ปัญหาสิ่งแวดล้อม แต่ตัวการจราจรนั่นเองที่เป็นปัญหา การบรรเทาปัญหาจราจรโดยไม่ทำอะไรเพื่อลดปริมาณรถยนต์โดยรวมก็มีแต่จะทำให้ปัญหาแย่ลง วิศวกรทางหลวงรู้มาเป็นเวลานานแล้วว่าการสร้างช่องทางจราจรใหม่ ๆ สำหรับรถยนต์จะลดการติดขัดของการจราจรได้เพียงชั่วคราว เพราะช่องทางจราจรใหม่ ๆ จะสนับสนุนให้มีการขับรถมากขึ้น ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่เรียกว่า “การจราจรที่มีการชักนำ” และเมื่อเราเผชิญหน้ากับปัญหาจราจรติดขัดอีกครั้ง ก็จะทำให้เรามีแนวคิดที่จะขยายถนนอีกครั้งเช่นกัน การนำคนขับรถออกจากรถและย้ายพวกเขาไปไว้ในรูปแบบการขนส่งรูปแบบอื่นต้องอาศัยยุทธศาสตร์อย่าง “ก้าจัดเลนรถยนต์” ออกไปอย่างสม่ำเสมอและรักษาภาวะจราจรติดขัดไว้ในระดับที่ทำให้คนขับรู้สึกหงุดหงิด ขณะเดียวกันก็สร้างแรงจูงใจให้พวกเขายอมรับทางเลือกอื่น ซึ่งในมุมมองด้านสิ่งแวดล้อม ความไม่สะดวกในการเดินทางเป็นเป้าหมายที่คุ้มค่า รถไฟความเร็วสูง ความยินยอมเต็มใจที่จะนั่งรถไฟความเร็วสูงเป็นแรงดึงดูดขณะเดียวกันเป็นปัญหาสิ่งแวดล้อมด้วย เพราะผลกระทบหนึ่งจากการทำให้การเดินทางระยะไกลถูกลดลงและสะดวกขึ้นคือ ทำให้ประชาชนต้องการเดินทางมากขึ้น (นี่เป็นประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับการทำให้เดินทางสะดวกขึ้นและดีขึ้นทั้งหมด รวมทั้งราคาน้ำมันเชื้อเพลิงที่ถูกลง ตัวเครื่องบินลดราคา และการสะสมไมล์สำหรับผู้เดินทางบ่อย) แต่ประโยชน์หลักที่มีต่อสิ่งแวดล้อมจากการเดินทางด้วยรถไฟคือ มันใช้เวลาานานกว่า ทำให้คนมีแนวโน้มน้อยที่จะใช้บริการมัน ถ้าหากมีหนทางเดียวที่จะเดินทางข้ามประเทศ นั้นคงจะส่งผลดีต่อสิ่งแวดล้อม

ประสิทธิภาพที่เพิ่มขึ้นไม่ใช่คำตอบ ในปี ค.ศ. 2010 รัฐบาลได้กำหนดให้ผู้ผลิตรถยนต์ปรับปรุงความประหยัดเชื้อเพลิงโดยเฉลี่ยของรถยนต์ใหม่ให้ได้ 30 เปอร์เซ็นต์ โดยภายในปี ค.ศ. 2016 รถยนต์ต้องวิ่งได้ไกล 35.5 ไมล์ต่อน้ำมัน 1 แกลลอน (3.78 ลิตร) คำว่าประสิทธิภาพ ถูกเรียกว่า “โรงไฟฟ้าที่มองไม่เห็น” มันถูกมองว่าเป็นเครื่องมือที่ไม่มีค่าใช้จ่ายในการเร่งการเปลี่ยนแปลงไปสู่เศรษฐกิจแบบพลังงานสีเขียว บริษัทที่ปรึกษาการบริหารจัดการแมคคินซีสรุปว่า “สามารถลดการบริโภคพลังงานขึ้นปลายได้ 9.1 พันล้านปีทิยู คิดเป็นปริมาณก๊าซเรือนกระจกได้ถึง 1.1 กิกะตันต่อปี” แต่นักเศรษฐศาสตร์และคนอื่น ๆ จำนวนมากได้โต้แย้งว่า “ความสัมพันธ์ระหว่างประสิทธิภาพและการใช้พลังงานเป็นมากกว่าเรื่องบังเอิญ” กล่าวคือ ที่จริงของการปรับปรุงประสิทธิภาพการใช้พลังงานทำให้ปัญหาเลวร้ายลงไปอีก ซึ่งเป็นความคิดที่มีผู้เสนอครั้งแรกเมื่อ 1 ศตวรรษครึ่งที่ผ่านมา และกลายเป็นที่รู้จักกันในชื่อ “ความย้อนแย้งของเจวอนส์” หรือ Jevons Paradox (แนวคิดที่ว่าความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่เพิ่มประสิทธิภาพการใช้พลังงานมีแนวโน้มจะทำให้เกิดการใช้พลังงานมากขึ้นแทนที่จะลดลง) ในความเป็นจริงประโยชน์จากประสิทธิภาพที่เกิดขึ้นในภาคการผลิตของเศรษฐกิจที่ใช้พลังงานต่างปลดปล่อยผลกระทบ อาทิ การทดแทน การปรับลดราคาของผลผลิตที่ไปกระตุ้นผู้ผลิต การผลิตสินค้าและบริการเพื่อนำส่งผู้บริโภคขั้นสุดท้าย เป็นต้น การบริโภคพลังงานขั้นสุดท้ายเป็นตัวแทนเพียงเศษเสี้ยวเล็ก ๆ ของพลังงานที่เราบริโภคอย่างแท้จริง จากวิกฤตน้ำมันในปี ค.ศ. 1970 ส่งผลทำให้การบริโภคน้ำมันลดลงอย่างมีนัยสำคัญ อย่างไรก็ตามนโยบาย

การเพิ่มประสิทธิภาพด้านเชื้อเพลิงกลับสร้างผลกระทบอย่างที่เราได้กล่าวไว้ กล่าวคือ “พวกมันจะเอื้ออำนวยให้กับราคาน้ำมันที่สูงขึ้น ซึ่งจะมีผลในการยกเลิกภาษีคาร์บอนของโอเปก และการบรรเทาความไม่สะดวกทางเศรษฐกิจที่สร้างแรงจูงใจคิดที่จะลดการพึ่งพารถยนต์ ปฏิกริยาลูกโซ่ของประสิทธิภาพยังไม่ได้จบเพียงเท่านั้น” หากเราลองนึกถึงตู้เย็นที่ในปัจจุบันได้ถูกพัฒนาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น นั่นเท่ากับกระตุ้นให้เราบริโภคตู้เย็นเครื่องใหม่ที่มีประสิทธิภาพดีกว่าเครื่องเก่าโดยที่เครื่องเก่าที่มีอยู่นั้นไม่ได้เสียแต่เพียงอย่างเดียว นั่นเท่ากับเราเพิ่มปริมาณการบริโภคพลังงานที่เพิ่มขึ้นจากการพัฒนาประสิทธิภาพที่ดีขึ้นกว่าเดิม ผลกระทบที่ต่อมาก็คือมีอาหารที่ถูกโยนทิ้งเป็นขยะจำนวนมากขึ้น และเมื่อเราโยนอาหารทิ้ง เราไม่ได้เพียงทิ้งสารอาหาร แต่ยังทิ้งพลังงานที่เราใช้ในการเก็บรักษา รวมทั้งพลังงานที่ใช้ในการปลูก เก็บเกี่ยว แปรรูป ขนส่ง และตระเตรียมรวมไปถึงขีดความสามารถของหลุมฝังกลบขยะ จากผลการศึกษาเมื่อปี ค.ศ. 2009 ระบุว่าน้ำจืดมากกว่า 25 เปอร์เซ็นต์ของสหรัฐอเมริกาใช้ไปในการผลิตอาหารที่ในตอนหลังก็ถูกโยนทิ้งไป และอาหารเน่าเสียก็เป็นแหล่งกำเนิดใหญ่ของก๊าซมีเทนที่รั่วมาจากหลุมฝังกลบขยะ ซึ่งเป็นก๊าซเรือนกระจกที่เราทุกคนกำลังวิตกอยู่ การปรับปรุงประสิทธิภาพให้ดีขึ้นไม่ได้จำกัดอยู่แค่เพียงพลังงาน แต่เกิดขึ้นทั่วเศรษฐกิจโลก ซึ่งส่งผลทำให้ต้นทุนลดต่ำลง ส่งผลให้เกิดการกระตุ้นทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค การแพร่หลายของการนำเตาหลอมไฟฟ้ามาใช้ในการผลิตเหล็ก ซึ่งมีประสิทธิภาพสูงทั้งในแง่ของทุนและแรงงานนอกเหนือไปจากประสิทธิภาพด้านพลังงาน การเปลี่ยนแปลงส่งผลทำให้เกิดประโยชน์ที่เกิดจากการมีประสิทธิภาพเฉลี่ยอยู่ที่ 2.46 เปอร์เซ็นต์ในแง่ของเงินทุน 3.30 เปอร์เซ็นต์ในแง่ของแรงงาน 2.90 เปอร์เซ็นต์สำหรับพลังงาน และ 0.53 เปอร์เซ็นต์สำหรับวัตถุดิบ และส่งผลให้เกิดการ “การดั่งกลับ” ของพลังงานในทุกปัจจัยโดยรวม 172 เปอร์เซ็นต์ ด้วยเหตุนี้มันจึงเป็นมากกว่าการลดล้างการประหยัดพลังงานที่ได้จากผลประโยชน์ของประสิทธิภาพ ด้วยการวิเคราะห์นี้เอง การเพิ่มขึ้นของประสิทธิภาพของปัจจัยอื่น ๆ ไม่เพียงแต่เพิ่มการบริโภคพลังงานของภาคการผลิตหลัก แต่ยังก่อให้เกิดผลตรงข้ามกับที่ตั้งใจไว้อย่างมีนัยสำคัญ นั่นคือความต้องการใช้พลังงานดั่งกลับมากกว่า 100 เปอร์เซ็นต์ ประสิทธิภาพที่เพิ่มขึ้นและการบริโภคที่สูงขึ้นในแนวทางนี้ได้จุดมนักเศรษฐศาสตร์และคนอื่น ๆ อย่างสิ้นเชิง ไมเคิล เอ. ลีวาย นักวิชาการด้านพลังงานและสิ่งแวดล้อม กล่าวว่า “ราคาเครื่องใช้ไฟฟ้าที่ต่ำลงไม่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพที่เพิ่มขึ้น ความจริงแล้วทุกอย่างเท่าเทียมกัน ประสิทธิภาพที่เพิ่มขึ้นนำไปสู่ราคาเครื่องใช้ไฟฟ้าที่สูงขึ้น”

เมื่อพลังงานแสงอาทิตย์ไม่ “กรีน” พลังงานหมุนเวียนที่ไม่ใช่ฟอสซิลทั้งหมดรวมทั้งพลังงานแสงอาทิตย์ เสนอความท้าทายที่คล้ายคลึงกัน ดวงอาทิตย์เป็นแหล่งพลังงานที่ใหญ่ที่สุด เครื่องมือบางอย่างสามารถเปลี่ยนแสงอาทิตย์ไปเป็นกระแสไฟฟ้าได้โดยตรง และเครื่องมืออื่น ๆ บางอย่างสามารถสร้างความเข้มข้นให้กับแสงอาทิตย์ได้เพียงพอที่จะสร้างความร้อนให้กับของเหลวเพื่อสร้างไอน้ำสำหรับหมุนกังหัน แต่มันก็มีข้อจำกัดในการผลิตกระแสไฟฟ้า ซึ่งทางออกที่ได้รับความนิยมคือ การติดตั้งแผงรับพลังงานแสงไว้บนหลังคาบ้าน แต่ในความเป็นจริง

ที่เกิดขึ้นมันไม่ได้ง่ายขนาดนั้น การติดตั้งแผงรับแสงอาทิตย์นั้น แผงมาด้วยต้นทุนสิ่งแวดล้อมอีกมากมายดังที่โอซซี เซห์เนอร์ได้ทำการศึกษาไว้ ซึ่งไม่มีการปรับเปลี่ยนจากเชื้อเพลิงฟอสซิลไปสู่พลังงานแสงได้อย่างแท้จริง ยกเว้นแต่การบริโภคพลังงานต่อหัวจะลดลงในปริมาณมาก หนทางที่ง่ายที่สุดคือ การอาศัยแหล่งพลังงานแสงโดยไม่อาศัยโครงข่ายไฟฟ้าอย่างแท้จริง ซึ่งหนึ่งในนั้นคือ แนนเซอร์ล บริดจ์ส เนชั่นแนล มอนูเมนต์ สวนสาธารณะแห่งชาติทางตะวันออกเฉียงใต้ของยูทาห์ ซึ่งข้อจำกัดของแหล่งพลังงานดังกล่าวก็มีไม่น้อย จนกระทั่งลดแรงจูงใจในการดำเนินการ ไม่ว่าจะเป็นการใช้พื้นที่ในปริมาณมาก ยิ่งไปกว่านั้นแรงจูงใจที่จะประหยัดพลังงานก็จะลดน้อยลงตามไปด้วยเราจะบริโภคพลังงานมากขึ้นกว่าเดิม แม้ว่าเราจะนำส่วนเกินไปขายให้กับหน่วยงานบริการไฟฟ้าได้ก็ตาม เครื่องผลิตไฟฟ้าพลังงานน้ำเป็นแหล่งพลังงานหมุนเวียนที่ใหญ่อันดับ 2 ของพลังงานที่มีอยู่ในสหรัฐ ซึ่งข้อเสียหลักคือ การสร้างเขื่อนรบกวนระบบนิเวศ อีกอย่างหนึ่งคือเราตั้งโรงงานผลิตไฟฟ้าพลังงานน้ำทุกแห่งที่เราสามารถจะสร้างได้ แต่ในความจริงเราสร้างเขื่อนไม่ได้สร้างมาเพื่อแก้ปัญหาเรื่องพลังงาน แต่เราสร้างขึ้นมากเพื่อแก้ปัญหาภัยแล้ง ซึ่งในบางครั้งตัวเขื่อนนั้นเองที่เป็นสาเหตุหลักในการก่อให้เกิดปัญหา ไฟฟ้าพลังงานน้ำสร้างความซับซ้อนเพิ่มเติม นั่นคือเรามีแนวโน้มที่จะคิดว่าเป็นของ “ฟรี” จากมุมมองด้านสิ่งแวดล้อม พลังงานราคาถูกคือปัญหา ไม่ว่าจะมาจากแหล่งไหน การเข้าถึงไฟฟ้าราคาถูกไม่ได้แก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม แต่มันกลับทำให้เกิดปัญหามากขึ้นด้วยการผ่อนคลายแรงกดดันทางเศรษฐกิจ ที่หากปล่อยไว้อย่างนั้นจะบังคับให้ผู้บริโภคลดการบริโภคอย่างแท้จริงและยั่งยืนซึ่งเป็นประโยชน์ต่อสิ่งแวดล้อม *ใช้ประโยชน์จากลมโดยไม่ต้องมีกังหัน ?* เราเริ่มต้นด้วยสถาปัตยกรรมที่เรียกกันทั่วไปว่าเครื่องกังหัน เมื่อทำการปล่อยวาล์วขึ้นและวาล์วลอยห่างออกไปเป็นวงกลม มันจะดึงสายเชือกออกจากวัตถุรูปทรงกระบอกซึ่งผูกติดกับเครื่องกำเนิดไฟฟ้า และเมื่อกระบอกหมุนไป เครื่องกำเนิดไฟฟ้าจะผลิตไฟฟ้า สิ่งประดิษฐ์ดังกล่าวนี้ ถูกกว่าการสร้างเครื่องจักรขนาด 4 ตันแทนที่จะเป็น 100 ตัน ลดต้นทุนเครื่องจักร ที่สำคัญรอยเท้าคาร์บอนและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการผลิตเครื่องจักรจะลดลงในตัวเอง เนื้อหาในบทความดังกล่าวได้ยกประเด็นของกุญแจที่เลือกลงทุนในบริษัทมาคานี ซึ่งแก้ปัญหาด้านพลังงานขององค์กร โดยเป็นส่วนหนึ่งของความคิดที่ชื่อว่า พลังงานหมุนเวียนราคาถูกกว่าถ่านหิน หรือ RE น้อยกว่า C กริฟฟิธและฮาร์แดห์มเชื่อว่านวัตกรรมของมาคานี ซึ่งสร้างกระแสไฟฟ้าได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่ากังหันปกติทั่วไปสามารถทำให้ความแตกต่างแคบลงได้ ปัญหาที่ร้ายแรงของนวัตกรรมเกี่ยวกับพลังงานหมุนเวียน คือ ทรัพยากรธรรมชาติของพลังงานหมุนเวียนที่มีอยู่เหลือเฟือเพื่อส่วนใหญ่มีให้ใช้เป็นพัก ๆ ไม่ต่อเนื่อง เพราะदैยวพระอาทิตย์ก็ตก ลมหยุดพัด ดังนั้นจึงต้องพึ่งพามันด้วยการจัดเก็บเอาไว้ ความเปราะบางแบบมีนัยยะสำหรับสิ่งที่เรียกว่าโครงข่ายไฟฟ้าอัจฉริยะ อันเป็นแนวคิดที่มีบทบาทสำคัญในเกือบทุกแผนสำหรับโลกหลังยุคคาร์บอน แนวคิดพื้นฐานก็คือ การประหยัดพลังงานอย่างมีนัยสำคัญสามารถบรรลุได้ เช่น เครื่องใช้ไฟฟ้าชาญฉลาด อาจเปิดสวิตช์ตัวเองแค่ในช่วงการบริโภคพลังงานต่ำสุด ทำให้บริษัทผลิตไฟฟ้าคงระดับไฟฟ้าสูงสุดและต่ำสุดที่อยู่ในความต้องการได้ บ่อยครั้งผู้บริโภคถูกคุกคาม

จากผู้ผลิตให้ละทิ้งสิ่งของในครอบครองที่เราซื้อมาด้วยราคาแพง แต่ผู้บริโภคจะไม่สามารถต้านทานความต้องการสินค้าชิ้นใหม่ก่อนที่จะของเก่าเราจะชำรุด แนวคิดสีเขียว อย่าง “ระบบเบลล์” จะนำดึงดูดใจเพียงใด ถ้ามันหมายถึงการมีนวัตกรรมน้อยลง และมีแกดเจ็ตเจ๋ง ๆ น้อยลง ไม่ใช่มากขึ้น หากผู้บริโภคไม่สามารถที่จะรับผลกระทบที่เกิดกับสิ่งแวดล้อมจากวัฏจักรการทดแทนของเก่าด้วยของใหม่ที่เร่งตัวเร็วขึ้น แนวคิดนวัตกรรมถอยหลัง นับว่าจะดูเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมมากกว่า นวัตกรรมสมัยใหม่ที่ถูกพัฒนาขึ้นมาในปัจจุบันยิ่งนัก ทั้งนี้แรงจูงใจให้ลดการบริโภค การส่งเสริมประสิทธิภาพพลังงานโดยไม่ทำอะไรเพื่อควบคุมการบริโภคโดยรวม จะไม่ทำให้การบริโภคพลังงานโดยรวมลดลง ศัตรูหมายเลข 1 ของสิ่งแวดล้อมโลกคือรถยนต์ รถไฟความเร็วสูงและเครื่องบินเจ็ตที่วิ่งด้วยน้ำมันพืชเป้าหมายดังกล่าวไม่ได้ทำเพื่อแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม แต่ทำเพื่อกระตุ้นการบริโภคนั้นเป็นการดีสำหรับเศรษฐกิจ ความแตกต่างระหว่างปัญหาที่เราไม่รู้วิธีแก้ และปัญหาที่เราารู้วิธีแก้ แต่เราไม่ชอบแนวทางแก้ นั้น ความริเริ่มหลักด้านพลังงานหมุนเวียนของอเมริกา การลงทุนที่เข้าใจผิดในเชื้อเพลิงชีวภาพ ได้เพิ่มความหิวโหยให้กับโลกด้วยการดึงเอาพื้นที่เพาะปลูกพืชผลออกมาจากกระบวนการผลิตอาหาร สิ่งดังกล่าวนี้เกิดขึ้นนั้นเป็นข้อเท็จจริงที่เราทุกคนรู้มาโดยตลอดแต่ไม่ว่าจะพยายามทำให้สิ่งแวดล้อมดีขึ้นมากเท่าไร แต่ผลที่ได้กลับแย่ลงกว่าเดิม

กล่าวโดยสรุป “The Conundrum แน่ใจหรือว่าช่วยโลก?” เขียนขึ้นโดย David Owen ซึ่งเป็นนักหนังสือพิมพ์ที่มีชื่อเสียงในสหรัฐฯ ซึ่งมีความชำนาญเกี่ยวกับด้านสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างดีมีงานเขียนที่เกี่ยวข้องที่ถูกตีพิมพ์ออกมาไม่ว่าจะหนังสือ บทความทางวิชาการและอื่นๆ อีกมากมาย หนังสือเล่มนี้เป็นหนึ่งในงานเขียนของที่ได้หยิบยกมานำเสนอและวิจารณ์นั้นจัดเป็นหนังสือที่มีขนาดเล็กกะทัดรัด แต่ความรู้ที่ได้ภายหลังจากการอ่านมุ่มมอง ทศนิคิต นั้นไม่ได้เล็กตามขนาดของหนังสือเลย ตลอดการบรรยายของผู้เขียน 232 หน้า นั้นจะใช้การบรรยายแบบสร้างสรรค์ที่ปะปนไปด้วยบทความ งานวิจัย ข้อเท็จจริง ประสบการณ์ของผู้เขียนเองในการนำเสนอเนื้อหาภายในเล่มนั้นน่าสนใจทำให้มีแรงจูงใจในการอ่านหนังสือ โดยวัตถุประสงค์ของผู้เขียนนั้นพยายามสะท้อนให้เห็นแนวทางที่สามารถช่วยแก้ปัญหาวิกฤตด้านสิ่งแวดล้อม อย่างแนวทางการลดการบริโภคลง ไม่ใช่การเพิ่มประสิทธิภาพการใช้พลังงาน ซึ่งสอดคล้องกับ Braungart & McDonagh (2012) ที่ได้เสนอแนวคิด Cradle-to-Cradle แทน Cradle-to-Grave การเพิ่มประสิทธิภาพไม่ได้ช่วยแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมแต่เพียงช่วยขยายระยะเวลาในการเกิดปัญหาให้ช้าลงเพียงเท่านั้น แต่ผลสุดท้ายปัญหาสิ่งแวดล้อมก็ต้องเกิดขึ้น ดังนั้นประสิทธิภาพจึงไม่ใช่ทางออกของวิกฤตด้านสิ่งแวดล้อม เพียงแค่ลดการบริโภคลงเพียงอย่างเดียวก็สามารถที่จะช่วยบรรเทาปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นได้อย่างที่ไม่ต้องลงทุน แต่แนวคิดดังกล่าวนี้เป็นแนวคิดที่ง่าย แต่นำมาปฏิบัติได้ยาก เพราะในปัจจุบันกระแสของเศรษฐกิจนั้นเป็นตัวการสำคัญที่กระตุ้นให้เราเพิ่มปริมาณการบริโภคมากขึ้นไปหลายเท่าตัว หากโลกเผชิญหน้ากับวิกฤตด้านเศรษฐกิจก็จะมีนโยบาย แนวทาง มาตรการต่างๆ เดินหน้ากันออกมาเพื่อกระตุ้นให้เศรษฐกิจฟื้นตัว นั้นหมายถึงว่าต้องกระตุ้นการบริโภคให้มากขึ้น และการบริโภคมากขึ้นนั้นเท่ากับว่าการบริโภค

พลังงานก็ต้องเพิ่มมากขึ้น การบริโภคพลังงานเพิ่มมากขึ้นต้องอาศัยทรัพยากรธรรมชาติมากขึ้น สุดท้ายถึงแม้ว่า นักวิทยาศาสตร์หรือผู้ประดิษฐ์คิดค้นนวัตกรรมใดๆ ก็ตาม ที่คิดที่จะพยายามแก้ไขวิกฤตด้านสิ่งแวดล้อม ก็ต้องเผชิญหน้ากลับ ภาวะดังกล่าว ตามในเนื้อหาของหนังสือที่ได้กล่าวไว้ ซึ่งมีแนวโน้มที่จะทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้นกว่าเดิมเสียอีก

แนวคิดที่ผู้เขียนได้นำเสนอเกี่ยวกับการเพิ่มประสิทธิภาพไม่ได้ช่วยให้การบริโภคที่ลดลงนั้น แต่เป็นการกระตุ้นการบริโภคให้เพิ่มขึ้นจากหลักฐาน และแหล่งข้อมูลที่มาสนับสนุนแนวคิดประเด็นดังกล่าวนี้ ผู้เขียนได้มีการนำเสนอผลงานทางวิชาการ ประสบการณ์ชีวิตของผู้เขียนเองทำให้ประเด็นที่ผู้เขียนได้นำมาเสนอนั้นมีความน่าเชื่อถือ พบว่า อีกหนึ่งแนวคิดที่นำมาสนับสนุนแนวคิดดังกล่าวคือ CSR กับการบริโภคอย่างยั่งยืนในบริบทของประเทศไทย โดยผ่านแนวทางสำคัญ 3 ประการ คือ การปรับเปลี่ยนวิธีการบริโภคให้อยู่ภายใต้เงื่อนไขของความพอดีและความพอประมาณ ตามความต้องการพื้นฐาน การส่งเสริมการตลาดให้รับผิดชอบต่อสังคม และการส่งเสริมการผลิตให้มีประสิทธิภาพและหมุนเวียนทรัพยากรกลับมาใช้ใหม่ (สถาบันธุรกิจเพื่อสังคม, ม.ป.ป.) ประเด็นสำคัญของหนังสือเล่มนี้นั้น มีความแตกต่างไปจากหนังสือเล่มอื่นๆ ที่เกี่ยวกับประเด็นวิกฤตด้านสิ่งแวดล้อม ที่พยายามจะเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาวิกฤตด้านสิ่งแวดล้อมโดยอาศัยการผลิตที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น นวัตกรรมทางด้านเทคโนโลยี อย่างพลังงานสีเขียวที่เขียวไม่จริง อาทิ พลังงานชีวภาพ รถยนต์ไฮบริดที่ถูกนำเสนอออกมาเพื่อตอบสนองต่อผู้บริโภคที่ใส่ใจต่อสิ่งแวดล้อม แต่ความคิดต่างของผู้เขียนในประเด็นเดียวกันนั้น กลับมองว่า แนวคิดการเพิ่มประสิทธิภาพจริงแล้วเป็นแนวคิดที่ดี แต่ในทางปฏิบัติที่เราไม่ได้มองให้มีการลดการบริโภคลงตามไปด้วย แต่กลับกันเรากระตุ้นการบริโภคให้เพิ่มมากขึ้นยิ่งกว่าเดิมเสียอีก จนเราลืมไปว่าพลังงานที่เราใช้อย่างมีประสิทธิภาพนั้นมีราคาลดต่ำลง ผู้บริโภคทุกคนก็จะบริโภคพลังงานง่ายขึ้นจนลืมไปว่า พฤติกรรมการประหยัดพลังงานที่เราใช้ตอนพลังงานมีราคาแพงคืออะไร พลังงานสีเขียวที่เขียวไม่จริงอย่างพลังงานชีวมวล นั้น ในความเป็นจริงแล้วดูเหมือนว่ามันจะช่วยโลกใบนี้ได้จริง แต่หากเราลองคิดให้ลึกลงไปอีกว่า พลังงานที่เป็นชีวมวล ไม่ว่าจะเป็นมาจากเศษอาหาร ฟาร์ม หรือเกษตรกรรม ก็ล้วนแล้วแต่มีต้นทุนด้านสิ่งแวดล้อมที่มากมายมหาศาล ซึ่งเรารู้ต้นทุนที่แท้จริงจากการบริโภคขั้นสุดท้ายเพียงเล็กน้อย ทำให้เราคิดกันว่าวัตถุดิบที่เรานำไปใช้ผลิตพลังงานนั้นมีราคาถูก เป็นสิ่งที่เราพยายามจะลดปริมาณลง และนำมาหมุนกลับมาใช้ประโยชน์ได้ แต่เราคิดผิดหากเราลองคิดว่าถ้าหากเพียงแค่เราบริโภคให้น้อยลง เราก็ไม่จำเป็นต้องหาหนทางหรือนวัตกรรมใดๆ มาเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นก็เป็นได้ สอดคล้องกับ Visvanathan, C. & Kumar, S. (1999) ที่ได้เสนอหลักการ 7 แนวทางในการส่งเสริมเทคโนโลยีสะอาด หนึ่งในนั้นคือ หลักการสนับสนุนการบูรณาการและป้องกันการเกิดมลพิษ และจากการตีพิมพ์ของ Sorensen, E. (1957) ที่ได้นำเสนอสิ่งประดิษฐ์ 7 สิ่งที่จะสามารถช่วยโลกของเรา คือ จักรยาน ถูยาง อานามัย พัดลมติดเพดาน รวตากผ้า หนังสือจากห้องสมุด และไมโครชิป สิ่งของทั้งหมดที่นำมาเสนอนั้น ได้ตอบ

แนวคิดของผู้เขียนในเรื่องการป้องกันการเกิด และลดการบริโภคพลังงานที่เห็นเป็นรูปธรรมได้ชัดเจน ในส่วนของรถยนต์ไฮบริด อย่าง “พริอุส” ที่ผู้เขียนนำเสนออย่างย่อนแย้งว่าไม่สามารถช่วยแก้ปัญหาได้ เพราะพฤติกรรมของผู้บริโภค รถยนต์ไฮบริดไม่ได้มีเจตนาที่จะใส่ใจสิ่งแวดล้อมอย่างแท้จริง แต่กลับมองว่าการใช้รถยนต์ไฮบริดนั้นจะช่วยให้การลดต้นทุนการบริโภคพลังงานต่อไมล์เพิ่มมากขึ้น แต่ผู้บริโภคจะนำส่วนต่างที่ลดลงไปนั้นไปแสวงหาสินค้าและบริการเพื่อมาตอบสนองความต้องการของตนเพิ่มขึ้นมากไปกว่าเดิม ทั้งนี้ผู้เขียนได้นำเสนอแนวทางที่จะทำให้สิ่งต่างๆ เหล่านี้สามารถที่จะช่วยโลกของเราได้อย่างแท้จริง คือการใช้พลังงานสีเขียวอย่างแท้จริง กล่าวคือ แยกพลังงานสีเขียวออกจากพลังงานเชื้อเพลิงฟอสซิลอย่างชัดเจนซึ่งภายในเนื้อหาได้ยกตัวอย่าง แนนเซอร์ล บริดจ์ส เนชั่นแนล มอนูเมนต์ สวนสาธารณะแห่งชาติทางตะวันออกเฉียงใต้ของยูทาห์ ซึ่งจากที่กล่าวมานั้นแสดงให้เห็นว่า ผู้เขียนประสบความสำเร็จในการนำเสนอเรื่องราวที่นำมาถ่ายทอดให้กับผู้อ่านได้เป็นอย่างดี

แนวคิดของผู้เขียนในบริบทของประเทศไทยนั้น พบว่าเนื้อหาในบทที่ 8 รักษาสิ่งแวดล้อมโดยที่ไม่รู้ตัว ที่ผู้เขียนนำเสนอขึ้นสะท้อนให้เห็นว่า การบริโภคสิ่งใดก็ตามที่มีขนาดเล็ก ซึ่งมันสามารถตอบสนองความต้องการพื้นฐานได้นั้นย่อมเป็นการรักษาสิ่งแวดล้อมโดยที่ผู้บริโภคไม่รู้ตัว อาทิ ในประเทศไทยยุคปัจจุบัน ผู้คนสมัยใหม่ต่างก็เปลี่ยนแนวคิดที่จะอยู่บ้านเดี่ยวหลังใหญ่ เปลี่ยนไปอาศัยตามคอนโดมิเนียม อพาร์ทเมนต์ ที่ต่างมีสิ่งอำนวยความสะดวกอยู่ในบริเวณใกล้เคียงอย่างเพียบพร้อม แนวคิดดังกล่าวนี้นับว่าเป็นการลดขนาดการบริโภคของเราลงอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งภายในพื้นที่เล็กๆ นี้จะทำให้เราไม่สามารถบรรลุสิ่งของที่เกินกว่าความจำเป็นพื้นฐานของเรา หากเป็นเช่นนั้นแล้วก็เท่ากับว่าเราได้ช่วยโลกของเราโดยที่เราไม่รู้ตัว นี่เป็นประเด็นสำคัญในการแก้ปัญหาวิกฤตด้านสิ่งแวดล้อมโดยที่ไม่ได้มีการบิบบังคับแต่เป็นผลจากพฤติกรรมของผู้บริโภคที่เปลี่ยนไป แต่ยังมีอีกสิ่งหนึ่งที่ประเทศไทยนั้นรับเอาแนวคิดดังกล่าวมาใช้ดูเหมือนว่าการจำกัดพื้นที่ให้เล็กลงอย่างพื้นที่จอตรถยนต์ของตามคอนโดมิเนียม อพาร์ทเมนต์ ที่จะจำกัดพื้นที่ให้ลดน้อยลงลงตามไปด้วยนั้น จะใช้ไม่ได้ผลกับประชากรไทย ซึ่งในความเป็นจริงแล้วพฤติกรรมที่เปลี่ยนจากพื้นที่ใหญ่ไปพื้นที่ที่มีข้อจำกัด จำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย แต่ในประเด็นกลับไม่เปลี่ยนแปลงตามไปด้วย จึงนำมาสู่ปัญหาอื่นๆ ที่ตามมาอย่างที่เรา กำลังเผชิญหน้ากันอยู่ในทุกวันนี้ อีกประเด็นที่ประเทศไทยนำมาปฏิบัติอย่างผิดๆ คือ การแสวงหาพื้นที่ให้กับผู้อยู่อาศัยใหม่ โดยใช้พื้นที่ที่เสื่อมโทรมเป็นหลัก เพียงแค่เหตุผลหลักในการที่จะอนุรักษ์พื้นที่เดิมที่ผู้อยู่อาศัยเดิมได้ใช้อยู่ในปัจจุบัน หรือกำลังจะบุกเบิกพื้นที่ใหม่ที่มีความสามารถในการประกอบอาชีพ แต่นั่นเป็นสิ่งที่ตรงกันข้ามกับแนวคิดของผู้เขียน ประเทศไทยไม่ได้แสวงหาพื้นที่อันอุดมสมบูรณ์ให้กับผู้อยู่อาศัยใหม่ แต่กลับเลือกพื้นที่ที่เสื่อมโทรมแทนนั้นแสดงให้เห็นว่า พฤติกรรมที่จะทำให้คนหวงแหนทรัพยากรในพื้นที่ แทบจะไม่ได้ผลในทางปฏิบัติ และยังเลวร้ายไปกว่านั้น ปัญหาการบุกรุกพื้นที่ หรือแสวงหาพื้นที่ใหม่ ที่รัฐบาลพยายามที่จะจัดสรรให้เป็นพื้นที่อนุรักษ์ต่างๆ นั้นก็พบกับความล้มเหลวไปตาม ๆ กัน นี่เป็นเพียงสองแนวคิดที่ผู้อ่านได้สกัดประเด็นออกจากผู้เขียน และชี้ให้เห็นว่าประเทศ

ไทยของเรานั้นเกือบที่จะช่วยแก้ไขวิกฤตด้านสิ่งแวดล้อมแล้ว เพียงแต่กระบวนการทางความคิด และกระบวนการดำเนินงานต่างจากแนวทางหลักที่น่าจะเป็น นั้นจึงทำให้ประเทศของเรายังไม่ได้พัฒนาไปสู่สังคมอย่างยั่งยืนทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมได้อย่างเป็นรูปธรรม

3. สรุป

หนังสือ “The Conundrum แน่ใจหรือว่าช่วยโลก?” เป็นหนังสือที่ถ่ายทอดเรื่องราวที่ต้องการจะแก้ปัญหาวิกฤตด้านสิ่งแวดล้อมให้มีความยั่งยืนอย่างแท้จริง ผ่านเรื่องราวและการใช้ภาษาที่เข้าใจได้ง่าย เน้นย้ำถึงประเด็นสำคัญเป็นระยะ ๆ ซึ่งช่วยทำให้ผู้อ่านจับประเด็นสำคัญได้ง่ายขึ้น และมีการนำเสนอตัวอย่างประกอบคำอธิบายในแต่ละบทที่ผู้เขียนนำเสนอให้ผู้อ่านเห็นเป็นรูปธรรม โดยหนังสือเล่มนี้ได้แสดงถึงความพยายามที่จะแก้ไขปัญหาวิกฤตด้านสิ่งแวดล้อมที่ทั่วโลกกำลังค้นหาและพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมไปถึงนวัตกรรมใหม่ ๆ อย่างแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อที่จะนำไปสู่สังคมที่ยั่งยืน แต่ดูเหมือนว่าวิกฤตด้านสิ่งแวดล้อมจะไม่ได้ดีขึ้นอย่างที่มีการคาดการณ์เอาไว้ ในทางกลับกันมันยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้นไปอีก ดังที่วิลเลียม สแตนลีย์ เจวอนส์ ได้กล่าวถึง “ผลกระทบเจวอนส์” ซึ่งมันเป็นภาวะเด็งกลับที่ส่งผลต่อวิกฤตด้านสิ่งแวดล้อม สิ่งที่ผู้เขียนได้นำเสนอแนวทางในการแก้ไขวิกฤตสิ่งแวดล้อมที่เป็นหลักการง่ายๆ และมันสามารถช่วยโลกของเราใบนี้ที่ต้องเผชิญหน้ารับมือเกินกว่าปัญหาที่โลกของเราจะสามารถรองรับมันได้ (Carrying Capacity) โลกของเรากำลังต้องการปรับตัวให้เข้าสู่ภาวะสมดุล ที่สอดคล้องกับหลักการ และทฤษฎีทางนิเวศวิทยา อย่างความสมดุลของสิ่งแวดล้อม ที่อธิบายด้วย “สมมติฐานไกอา” (GIAA Hypothesis) ของ James Lovelock เพียงแค่เราลดการบริโภคให้น้อยลง จำกัดพื้นที่ที่อยู่อาศัยให้มีขนาดเล็กลง การบริโภคเท่าที่จำเป็นเพื่อลดต้นทุนในการเก็บรักษา ลดการเคลื่อนที่ ควบคุมประชากร ความเต็มใจที่จะละทิ้งแหล่งสำรองเชื้อเพลิงฟอสซิลที่มีอยู่มหาศาล และลดการเพิ่มขึ้นของปริมาณขยะ ผู้เขียนไม่ได้แสดงว่าแนวคิดประสิทธิภาพมันจะไม่สามารถช่วยโลกใบนี้ได้เลย แต่การนำแนวคิดดังกล่าวมาดำเนินการนั้นยังไม่เป็นแนวทางที่สมบูรณ์ แนวทางเพิ่มประสิทธิภาพจำเป็นต้องมีการรณรงค์ให้มีการบริโภคที่ลดลงด้วย ถึงจะบรรลุวัตถุประสงค์ที่เราทุกคนจะสามารถช่วยโลกของเราให้มีความสมดุลและยั่งยืนสืบต่อไป ซึ่งผู้เขียนได้เน้นถึงการพัฒนาพลังงานที่มีสีเขียว อย่างพลังงานลม น้ำ และแสงอาทิตย์ ที่จำเป็นต้องแยกออกจากการพึ่งพาพลังงานจากเชื้อเพลิงฟอสซิล เพื่อจำกัดความต้องการพลังงานของผู้บริโภคได้อย่างแท้จริง มนนภา เทพสุด (2553) กล่าวว่า สังคมคาร์บอนต่ำ (Low Carbon Society) เป็นทางออกของวิกฤตด้านสิ่งแวดล้อมนี้ได้ ด้วยแหล่งกำเนิดใหญ่ของก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์นั้น อยู่ที่แหล่งพลังงานกระแสหลักของเชื้อเพลิงฟอสซิล ดังนั้นการจำกัดปริมาณก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ เพื่อแก้ปัญหาภาวะโลกร้อนโดยไม่ส่งผลกระทบ

ต่อระบบความมั่นคงทางเศรษฐกิจ จะบรรลุผลสำเร็จได้จำเป็นต้องอาศัยหลักความสมดุลระหว่างการพัฒนา กับ สิ่งแวดล้อม ด้วยการปรับเปลี่ยนวิถีการพัฒนาให้เศรษฐกิจโลกเคลื่อนตัวเข้าสู่สังคมคาร์บอนต่ำ เพื่อพึ่งพิงพลังงาน จากเชื้อเพลิงฟอสซิลให้น้อยที่สุด จึงกล่าวได้ว่าหนังสือเล่มนี้มีคุณค่าและนำเสนอแนวคิดที่ต่างจากหนังสือในหมวด สิ่งแวดล้อมเล่มอื่น ๆ ซึ่งเป็นแนวคิดที่ต้นทุนต่ำ แต่นำมาปฏิบัติได้ยาก แต่ก็เป็นแนวทางที่เป็นไปได้เพียงแค่ เราทุกคน “เสียสละ” ความต้องการที่มากเกินไปเพื่อโลกของจะได้คืนสู่สมดุล และยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- Braungart, M. ,& Mcdonagh, W. (2012). Cradle-to-Cradle: เปลี่ยนเส้นตรงให้เป็นวงกลม. (สุภาภรณ์ กาญจนวีระโยธิน, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: มติชน.
- Owen, D. (2011). The Conundrum แน่ใจหรือว่าช่วยโลก?. (นงนุช สิงหเดชะ, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: มติชน. 2013.
- Sorensen, E. (1957). Seven Wonders for A Cool Planet: เจ็ดสิ่งมหัศจรรย์แห่งชีวิตเพื่อโลกที่ร่มเย็น. (คุณากร วาณิชวิรุฬห์, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: ฟรีฟอร์ม. 2553.
- Visvanathan, C. & Kumar, S. (1999). Issues for better implementation of cleaner production in Asian small and medium industries. Journal of Cleaner Production, 7, 127-134.
- มนนภา เทพสุด. (2553). ก้าวพ้นวิกฤตภาวะโลกร้อนด้วยการปรับเปลี่ยนสู่สังคมคาร์บอนต่ำ. วารสารการจัดการ สิ่งแวดล้อม, 6(1), 119-134.
- สถาบันธุรกิจเพื่อสังคม. (ม.ป.ป.). CSR กับการบริโภคอย่างยั่งยืน. สืบค้นเมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2557, จาก <http://www.csri.or.th/index.php/2012-03-19-10-53-35/csr/item/151-csr->